

4 augustus 2019

(Het tiende gebod:) Gij zult niet begeren...

Bijbellezingen:  
Mattheus 5,27-30 en 1 Timotheus 6, 6-19

Aan de buitenkant lijkt het tiende gebod een soort herhaling van zetten: u zult niet de vrouw van uw naaste begeren. Nee, dat hebben wij al gehoord: het zevende gebod luidde 'je mag geen overspel plegen.' En 'u zult niet begeren de os of de ezel van uw naaste'. Nee inderdaad, het achtste gebod vertelde ons al dat wij niet mogen stelen. Het lijkt op het eerste gezicht een verdubbeling van de wetsregels, maar dat is het niet. Aan het einde van de Tien Geboden volgt geen verdubbeling, maar een *verdieping* van Gods geboden. En dat is veelzeggend: God is niet een God Die ons puur beloont of afrekent op onze daden – gebod 1 tot en met 9, - God zoekt aan de hand van het tiende gebod met ons bin-nenste contact en vraagt u en mij wat er daar in ons binnenste aanwezig is aan gevoelens, gedachten, verlangens en plannen: *hoe staat het nu met je hart?* (Zoals in ons jaarthema het afgelopen seizoen: 'bewaak je hart') Waar ben je druk mee? Wat streef je na? Waar streef je na? Hoe sta je ten opzichte van je naaste.. en ten opzichte van Mij? ... God eist niet slechts een onberispelijk leven – natuurlijk Gods wetten zijn stuk voor stuk belangrijk - maar God vraagt niet slechts aan u een verklaring omtrent het gedrag..., *God zoekt jouw leven en binnen-leven.*

Je kunt het belang van het tiende gebod ook nog van een andere kant bekijken: zonde is blijkbaar meer dan een daad. De verkeerde daad, de overtreding van een gebod, is slechts het zichtbare stukje van wat zich allemaal in je hart, je wil en je gevoelens afspeelt. En daarom snijdt de Heere God met het tiende gebod een dieper thema aan. Zoals een kundige dokter niet slechts de wondjes op de huid bekijkt, maar ook wil onderzoeken wat er zich onder de huid, wat zich onderhuids afspeelt, waardoor die wondjes ontstaan. Zo'n inwendig onderzoek snijdt dieper... het doet meestal ook wel wat meer pijn... maar het is uiteindelijk heel heilzaam.

Maar laten wij na deze inleidende woorden eerst één ding helder stellen: je hoeft niet gelijk al je verlangens, emoties ambities, plannen, streven en willen te wantrouwen. Iets daarvan duikt ook nog wel eens op in onze kerkcultuur: niet te uitbundig zijn, niet je tranen willen laten zien bij verdrietige dingen, niet teveel werelds genot..., niet teveel willen genieten..., niet te grootse idealen, met als gevolg: de kleur van het leven gaat er wat af... het wordt allemaal stemmig grijs. Want ja: 'u zult niet begeren...'

Maar het gaat in het tiende gebod niet om een verbod op het begeren, het verlangen op zich... Nee: leef! Wij zijn geschapen met verlangens: met geestelijke verlangens, met emotionele verlangens, met lichamelijke verlangens, dat is allemaal eigen aan ons menselijk bestaan. Juist een *gebrek* aan verlangens is soms een aanwijzing dat er iets niet goed is met onze gezondheid... Wij zijn door God bedoeld als mensen met verlangens, maar... beger, verlang niet *naar dat wat van je naaste is.*

Beger, zet je zinnen niet op wat van je naaste is... *want die ander heeft net zoals ik recht op bestaan, op een waardig bestaan in onze samenleving.*

Er is in de Bijbel een heel aantal voorbeelden die als illustratie kunnen dienen hoe het niet moet en wat er van komt als je wel die begeerte naar dat wat van je naaste is, als je die jaloezie de ruimte geeft: denk aan Kaïn, die zo jaloers werd op Abel en door het koesteren van zijn gevoelens van jaloezie hem op een dag zelfs vermoordde. Denk ook aan koning Achab die de wijngaard van Naboth koste wat het kost wilde hebben.

Ook hij vocht niet met zijn gevoelens, maar ging op zijn bed liggen somberen en mokken... en uiteindelijk heeft dit zelfs geleid tot de dood van Naboth. Denk aan Saul die zo jaloers was op David, als zijnde zijn concurrent-troonopvolger, dat hij hem meerdere keren heeft geprobeerd om hem te doden. ... En denk tenslotte aan koning David zelf, die alles had wat zijn hartje begeerde, maar op een leeg moment in zijn leven zijn ogen niet af kon houden van die knappe vrouw van Uria. Ook zijn begeerten, zijn verlangens, hebben uiteindelijk tot een moord geleid. ... Nu, ik wil hiermee niet een directe lijn aantonen tussen het koesteren van verkeerde verlangens en moord, maar... *wat kunnen die verkeerde verlangens bijzonder schadelijk zijn en veel ellende veroorzaken!...* Dergelijke verlangens en begeerten zorgen er namelijk voor dat je die ander niet meer als je naaste kunt zien, je naaste die ook recht heeft op een waardig bestaan. Schadelijke verlangens zorgen voor onzuivere verhoudingen..., je naaste is niet meer je naaste, maar wordt tot een concurrent..., een bron van irritatie..., een sta-in-de-weg... Het samenleven wordt tot een winnen of verliezen, een eeuwige concurrentie, een onderhuids gevecht... En ook al zeg je elkaar vriendelijk gedag en heeft niemand het misschien door..., die gevoelens die je koestert, die jaloezie richting je buurman, collega, medekerkid, dat verlangen dat er onderhuids is en dat je met je meedraagt ..., het doortrekt alle communicatie en heel de relatie..., het is vaak allesbeheersend..., vaak zonder dat je het zelf doorhebt. Je schrikt ervan als je daar mee zou worden geconfronteerd: 'nu, zo erg is het toch niet?' Ja, zo erg is het soms wel geworden. Het kan zelfs tot een obsessie worden, zoals wij bij Kaïn, Achab, Saul en David hebben gezien: je kunt nergens anders meer aan denken.

Maar dat is dan opeens wel heel erg groot..., waar je jezelf misschien niet gelijk in herkent... Laten wij daarom nog even teruggaan... Verlangens hebben, is niet verkeerd, zo zeiden wij. Je bent als een verlangend wezen geschapen. Maar wanneer gaat het nu verkeerd? Wat is nu het moment waarop je niet meer van gezonde verlangens kunt spreken, maar je verlangens tot schadelijke verlangens zijn geworden?

Ik wil twee eenvoudige regels noemen die ons kunnen helpen om onderscheid te maken tussen goede en verkeerde verlangens, tussen goede en verkeerde idealen. Ten eerste: *mijn verlangens, begeerten, idealen en wensen mogen niet tot hinder zijn van mijn naaste.* Je mag niet begeren wat van je naaste is. Nu, letterlijk de auto van je buurman stelen, of de baan van je collega opeisen bij de directeur, daar komt het hopelijk niet van, maar je kunt bijvoorbeeld ook zo gefocust zijn op je eigen carrière dat dit ten koste gaat van de bestaansmogelijkheden van je gezin. Je ontnemt daarmee in wezen de mogelijkheden van je partner, of je vergeet de verlangens en behoeften van je meest naaste naasten, je eigen kinderen. Eigenlijk is dat ook al 'niet begeren wat van je naaste is'. ... Of laten wij, nu wij leven in een mondiale samenleving, ook het bredere perspectief van dit tiende gebod bekijken: in hoeverre zijn mijn verlangens, wensen en idealen tot hinder van mijn *verre* naasten op de wereld? Ik denk bijvoorbeeld aan ons overma-tige consumptiepatroon, waardoor wij medemensen aan de andere kant van de wereld hun bestaansmogelijkheden ontnemen doordat *wij* alles zo goedkoop mogelijk willen hebben... Of onze ecologische voetprint op deze aardbol, waardoor energiebronnen worden uitgeput... Wat betekent onze levensstandaard voor de andere mensen op de wereld? Gij zult niet begeren de wereld van uw naaste, noch zijn energiebronnen, nog zijn eerlijke loon? ... Welke keuzen maken u en ik daarin?

In hoeverre zijn mijn verlangens en idealen, wensen en willen tot hinder van de ander? Dat is de eerste regel om jezelf te onderzoeken op goede of verkeerde verlangens. En als tweede regel wil ik meegeven: *zou ik God kunnen danken, wanneer deze verlangens van mij zouden zijn vervuld, of mijn idealen zouden zijn bereikt, of plannen zijn geslaagd? ...* David kon God niet danken voor de liefde die er tussen hem en Batseba opbloeide, evenmin als Achab God kon danken voor de felbegeerde wijngaard van Naboth. Als je God niet kunt

danken voor datgene waar je zo mee bezig bent en wat je zou willen bereiken..., dan is het waarschijnlijk niet een goed verlangen.

Twee heldere regels: in hoeverre zijn mijn verlangens tot hinder van mijn naaste? En: zou ik God kunnen danken, wanneer mijn verlangens vervuld zouden worden? Maar toch blijft er bij dat tiende gebod nog sprake van een grijs gebied. Je mag dan natuurlijk niet het huis, de vrouw, het vee van je naaste begeren..., maar wat is nu precies 'begeren'?

Een paar korte voorbeelden, die totaal verschillend zijn, maar die misschien wel wat helderheid scheppen: mag je eigenlijk wel naar knappe mannen of vrouwen kijken, of ben je dan ook al gelijk aan het begeren? Nu allereerst: mannen en vrouwen zijn schepping. Ik hoef daarom mijn ogen niet direct te sluiten voor Gods kunstwerken. Maar – daar wees Jezus op - je kunt met je ogen ook iemand uitkleden. Jezus zei (Mat 5,28): 'iedere man die een vrouw aanziet om haar te begeren, die heeft in zijn hart al met haar overspel gedaan.' Je kunt dus iemands uiterlijk waarderen..., maar je kunt iemand in je fantasie ook helemaal uitkleden. (En in de zomer op het strand of 's avonds achter de tv hoef je daar trouwens soms erg weinig moeite voor te doen, bizar eigenlijk. Wel een boerkaverbod, dat is vrouwonwaardig. Maar dit dan weer wel. Zoals een moslima het zei: een vrouw mag niet van alles aankleden, maar wel van alles uitkleden.) Wat voor gevoelens of gedachten gaan er in mij om als ik naar een vrouw of een man kijk? Kan ik God op dat moment danken? Of staat het mijn relatie tot mijn medemens... of mijn relatie tot God juist in de weg?

Een heel ander voorbeeld over het grijze gebied van 'gij zult niet begeren': is het verkeerd, of is het misschien juist logisch dat je jaloers bent op mensen die gezond zijn en allerlei mogelijkheden hebben, als jij dat misschien ziek bent en zoveel dingen niet meer kan? Ben je dan vanaf je ziekbed bezig om het tiende gebod 'gij zult niet begeren wat van uw naaste is' te overtreden? Of... je zou maar een kinderwens hebben, maar die niet vervuld zijn worden, terwijl heel je vriendengroep inmiddels de fase van vader-en-moeder-zijn is ingegaan...

Nu, je hoeft die pijn die je hebt vanwege het moeten missen van bepaalde dingen niet te ontkennen. Het doet pijn, die gevoelens mogen er zijn. Maar het is wel belangrijk *wat* je met deze gevoelens doet. Zie je ze eerlijk onder ogen (dus niet ontkennen en wegstoppen)? Deel je deze gevoelens met de Heere God en misschien met een ander met wie je vertrouwd bent..., of koester je deze gevoelens en laat je het broeien in je binnenste, zodat ze uiteindelijk heel mijn karakter, gevoelshuishouding en levensinstelling gaan beheersen? Je kunt bijvoorbeeld zo geobsedeerd worden door je verlangen naar gezondheid, dat je een ander niet meer zijn of haar gezondheid gunt.

Gevoelens zijn er. Soms heel begrijpelijk, zo blijkt uit de zojuist genoemde voorbeelden. Gevoelens zijn er. En verlangens mogen er zijn. Maar het is belangrijk om onderscheid te maken. Om voor jezelf helder te hebben wat je gevoelens en verlangens uitwerken..., wat ze betekenen in de relatie tot anderen en in relatie tot God..., in hoeverre het tot hinder is, schadelijk is... En daarom wil ik tenslotte nog met u bekijken hoe wij nu met lastige, schadelijke verlangens om kunnen gaan. Wat moeten wij er mee als deze gevoelens en verlangens wel opkomen?

Nu, Jezus geeft allereerst een heel eenvoudig advies: <sup>29</sup>Als dan uw rechteroog u doet struikelen, ruk het uit en werp het van u weg, want het is beter voor u dat een van uw lichaamsdelen te gronde gaat en niet heel uw lichaam in de hel geworpen wordt.

Ik denk niet dat Jezus dit letterlijk bedoeld, aangezien zelfverminking volgens de Bijbel niet goed is..., maar ik leer hieruit dat het je blijkaar best wat kosten om je verlangens te temperen. Wat voor stappen zet ik om mijn verkeerde verlangens niet de ruimte te geven? Met een uitgerukt ook of

een afgehakte hand – in het voorbeeld van Jezus - ben je behoorlijk beperkt..., welnu: *heb ik het ervoor over om mijzelf beperkingen op te leggen zodat verkeerde verlangens in mijn leven niet de ruimte krijgen?* Of wil ik mijzelf niet laten inperken door Gods geboden? Een ex-alcoholverslaafde drinkt soms geen druppel alcohol meer, om maar niet opnieuw in zijn verslaving te vallen. Omdat een glaasje wijn verkeerd is? Nee, maar voor hem is dat op dat moment wel schadelijk. ... Nu, heb ik het ervoor over om mijzelf beperkingen op te leggen, zodat verkeerde verlangens niet de ruimte krijgen? Jezus wijst ons op ons eeuwig welzijn: beter een hand kwijt, dan je hele leven verspeeld te hebben. Beter je oog verloren, dan je eeuwig vreugde verloren...

En dat laatste sluit aan bij wat Paulus zijn collega Timotheüs voorhoudt: zie je leven in perspectief. Dat is de tweede tip, die u meekrijgt. Begeerten, verlangens kunnen je soms zo in beslag nemen dat je denken, doen, voelen en ervaren er helemaal in meegetrokken worden. Je wordt verliefd op de partner van je vriend of collega... en er lijkt niets meer belangrijker te zijn en je niets meer te kunnen stoppen. Onbegrijpelijk, volkomen irrationeel..., maar je ziet het zo vaak gebeuren. Nu, zegt Paulus: besef dat wij onderweg zijn in het leven. Waarom zoveel aandacht besteden aan verlangens en begeerten? 1Tim 6,7: 'wij hebben niets de wereld ingedragen, het is duidelijk dat wij ook niets daaruit kunnen wegdragen' Helaas hebben wij onszelf in onze maatschappij aangeleerd om onze verlangens te moeten bevredigen, om onze idealen te moeten bereiken, om het ons zo aangenaam en prettig mogelijk te maken... en dat is ook allemaal niet gelijk verkeerd..., maar je bent maar onderweg... Het is zo tijdelijk... Je doet jezelf zo tekort, wanneer je je al te zeer laat meenemen door je verlangens en begeerten. Paulus noemt het een strik, een valstrik. Je komt vast te zitten, terwijl je juist bestemd bent om vrij rond te lopen... om te leven... om onderweg te zijn. 'Grijp naar het eeuwige leven', zo roept Paulus Timotheüs op. En: 'als wij voedsel en kleding hebben, zullen wij daarmee tevreden zijn'. Je hebt niet zoveel nodig, onderweg naar het hemelse leven. Je mag leven van de hemelse zorg van de Vader. Is die zorg van de hemelse Vader en is die liefde voor jou genoeg? Wat zegt het over mijn geloof, als ik dan toch nog zoveel materiële verlangens heb..., als al die dingen mij dan toch nog zo sterk bezighouden...? Je bent onderweg. Zoals wij vorige week bij Habakuk zagen: Pasen ligt achter je, de eeuwige toekomst voor je... en God wil met je zijn. Dat is genoeg.

Wat je bij al de geboden kunt zien, kan je ook heel duidelijk bij het tiende gebod zien: God heeft met deze geboden niet alleen je gehoorzaamheid aan Hem, maar ook je vrijheid en je welzijn, je eeuwig leven, op het oog. God wil niet dat je in de valstrik komt vast te zitten, maar dat je leeft! Dat je werkelijk leeft. En dat je eeuwig zult leven! Daarom heeft Hij ook Zijn Geest gezonden. Wandel door de Geest en u zult niet de begeerte van het vlees (het aardse) volbrengen, zo zegt Paulus. Kom los van al die dingen die je zo in de greep kunnen houden. Wandel door de Geest en richt je op het eeuwige leven. Echt, je hebt echt niet zoveel nodig onderweg daarnaar toe.

En wees onderweg naar Gods eeuwige toekomst betrokken op je reisgenoten. Niet vergaren, maar geven. Niet verzamelen, maar uitdelen. Niet afpakken, maar elkaar opbouwen. Aan het einde van de reis, op het moment dat wij niets mee kunnen nemen van alles wat is verzameld en bereikt, zullen wij namelijk horen: 'wat je ooit gedaan hebt, aan de minste van Mijn broeders, dat hebt jij aan Mij gedaan'.